

WYKLUCZENIA I NIERÓWNOŚCI WYNIKAJĄCE Z PANDEMII

Prelegent: mgr Małgorzata Nasulewicz

Pedagog w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Opocznie

Źródła:

1. Raport: „Cyfrowe wyzwania stojące przed polską edukacją” - Polski Instytut Ekonomiczny
2. „Jak przeciwdziałać wykluczeniom w edukacji ? ” – Fundacja Katalist
3. Raport: „Problem wykluczenia cyfrowego w edukacji zdalnej” - Centrum Cyfrowe

Definicje wykluczenia - różne rodzaje i wymiary wykluczenia

Wykluczenie to niemożność (lub poważne ograniczenia) normalnego uczestniczenia w życiu: społecznym, gospodarczym, kulturalnym, politycznym w wyniku:

- braku dostępu do zasobów, dóbr, instytucji;
- ograniczenia praw społecznych;
- deprywacji potrzeb (niemożność zaspokojenia potrzeb).

Ograniczenie to nie wynika z przekonań jednostki, znajduje się poza kontrolą wykluczonej jednostki (grupy).

Wykluczenie społeczne (ostracyzm) obejmuje takie zachowania jak:

- dyskryminacja, stygmatyzacja, krzywdzące stereotypy, uprzedzenia, odrzucenie, wykluczenie z towarzystwa, grupy, niechęć, wrogość, szykanowanie, prześladowanie, ograniczanie wypowiedzi, nie słuchanie, nie odpowiadanie na pytania, unikanie, ignorowanie, zaniedbywanie, przedstawianie w złym świetle, obniżanie statusu.

Wykluczenie edukacyjne - to sytuacja, w której dziecko nie może realizować swojego potencjału rozwojowego z przyczyn pozostających częściowo lub całkowicie poza jego wpływem (przyczyny niezależne od dziecka).

Przyczyny wykluczenia edukacyjnego:

- **zdrowotne**: przewlekła choroba, niepełnosprawność, zaburzenia psychiczne (silny związek pomiędzy samopoczuciem psychicznym a radzeniem sobie z nauką);
- **środowiskowe**: niewydolność wychowawcza rodziny, niski kapitał społeczny;
- **ekonomiczne**: sytuacja ekonomiczna rodziny, sytuacja bytowa;
- **techniczne**: brak dostępu do urządzeń, brak dostępu do sieci, brak kompetencji cyfrowych;
- **inne**: bariera językowa, niedostateczne kompetencje nauczycieli, trudności w relacjach;

W czasie pandemii wyraźnie nastąpiła kumulacja i nasilenie przyczyn wykluczeń edukacyjnych.

Przyczyny te zwykle kumulują się i są ze sobą powiązane jak w dominie, co z jednej strony oznacza, że likwidacja przyczyn jest zadaniem niezwykle trudnym i złożonym, z drugiej zaś poprawa i wsparcie w jednym z wymiarów może uruchomić pozytywny proces zmiany sytuacji w innym wymiarze.

Wzrost problemów i nierówności edukacyjnych w czasie pandemii – diagnoza sytuacji.

- W trakcie epidemii i nauki zdalnej ujawniły się i pogłębiły różnice i nierówności w sytuacji życiowej dzieci i młodzieży, w wymiarze zdrowotnym, w zakresie kondycji psychicznej, w sytuacji ekonomicznej edukacyjnej dzieci i ich rodzin.
- Nastąpiło zablokowanie i silne ograniczenie możliwości realizacji potencjału rozwojowego uczniów, normalnego uczestnictwa w życiu społecznym, brak dostępu do dóbr i usług, deprywacja potrzeb co szczególnie dotknęło dzieci i młodzież z grup defaworyzowanych.
- Pogłębiły się nierówności edukacyjne, powstała duża strata edukacyjna.

Wymiary nierówności

- **problem ze sprzętem komputerowym do nauki zdalnej.** Nie wszyscy rodzice byli w stanie zapewnić swoim dzieciom sprzęt potrzebny do edukacji zdalnej. Wielu uczniów musiało dzielić się sprzętem z rodzicami i rodzeństwem (w raporcie Centrum Cyfrowego 36 proc. nauczycieli wskazuje, że braki sprzętowe to główny problem edukacji zdalnej).
- Ze względu na różnice w kapitale kulturowym i edukacyjnym **część uczniów nie otrzymywała w domu koniecznego wsparcia w nauce.** Znaczenie miało wykształcenie rodziców, ale również ich obecność w domu. Chodzi również o kapitał ekonomiczny – nie wszyscy rodzice mogli opłacić korepetycje swoim dzieciom.

- **jakość łącza internetowego** – utrudniony dostęp do edukacji mogli mieć uczniowie z mniejszych miejscowości, gdzie infrastruktura internetowa jest słabsza. Dzieci z dużych miast mieli znaczną przewagę (43 proc. nauczycieli, którzy w badaniach Centrum Cyfrowego wskazali problem z łączem uczniów jako główny, pochodzi z miejscowości poniżej 10 tys. mieszkańców). Problem pogłębiających się nierówności dotykał zwłaszcza rodzin i środowisk defaworyzowanych i w sposób nieuchronny zwiększył istniejące już wcześniej różnice w dostępie do edukacji. Wykluczenie cyfrowe dotyczyło nie tylko pojedynczych dzieci czy rodzin, ale często całych szkół, które nigdy dotąd nie stawiały na edukację z wykorzystaniem nowych technologii.
- **kompetencje cyfrowe uczniów** - często nie odpowiadały potrzebom skutecznej zdalnej edukacji (z badań Centrum Cyfrowego wynika, że dzieci i młodzi ludzie, choć biegli w obsłudze mediów społecznościowych oraz komunikatorów, nie potrafią często odebrać maila, wejść we wskazany link, wysłać załącznika, ani skorzystać z narzędzi pakietu Office).

- W **najtrudniejszej sytuacji** znaleźli się uczniowie ze specjalnymi potrzebami, uczniowie niepełnosprawni, do potrzeb których zdalne programy są często nieprzystosowane;
- Nauczanie zdalne było także wyzwaniem dla **słabszych uczniów**, którzy często mieli niższą motywacją lub też nie potrafili samodzielnie pracować;
- **Możliwość monitorowania aktywności uczniów była ograniczona**, co miało negatywny wpływ na ich uczestnictwo w zajęciach i spadek zaangażowania;
- **Nauczanie zdalne** wymagało dużego zaangażowania rodziców w edukację dzieci, co częściowo wynikało z przyjętej przez nauczycieli strategii prowadzenia zajęć, sprowadzającej się do zlecania zadań do samodzielnej realizacji.

Wyzwania

1. Jak wyrównywać szanse życiowe i edukacyjne dzieci i młodzieży?
2. Jak przerywać błędne koło wykluczenia, odtwarzania się nierówności?
3. Jak zapobiegać kumulacji przyczyn wykluczeń (ekonomicznych, kulturowych, rodzinnych, środowiskowych, zdrowotnych, itp.)?
4. Jaka jest tu rola państwa (MEN), instytucji prywatnych (biznesu), samorządów, organizacji pozarządowych, szkół w zmniejszaniu nierówności i wyrównywaniu szans?
5. Jak pracować w klasach z uczniami o nierównym poziomie wiedzy?
6. Jak nadrabiać braki uczniów - czy w sytuacji długotrwałego stresu i trudności psychicznych można **szybko** wyrównać braki, jak je rozłożyć w czasie, jak motywować uczniów do pracy?

Być może na niektóre z pytań uda nam się odpowiedzieć na dzisiejszym spotkaniu.

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ !

